

The image shows the Statue of Liberty in Helsinki, Finland, standing on a dark stone pedestal. The statue is a bronze figure of a man in a heavy coat, holding a sword in his left hand and a crown in his right. A smaller figure is seated at his feet. In the background, the C. Hartman building is visible, with its name in blue letters on the roof. The sky is clear and blue.

Tuttu ja tuntematon Suomen Vapaudenpatsas

Den bekanta och okända Frihetsstatyn
Familiar and unknown Statue of Liberty

Aimo Nyberg
Ilkka Virtanen

Tuttu ja tuntematon
Suomen Vapaudenpatsas

Den bekanta och okända Frihetsstatyn
Familiar and unknown **Statue of Liberty**

Aimo Nyberg
Ilkka Virtanen

Kirjoittajat / Skribenter / Writers

Aimo Nyberg, Ilkka Virtanen

Kääntäjät / Översättare / Translator

Jorma Ryytty, Kaarina Ryytty, Jennyfer Sandler

Graafinen suunnittelu / Grafisk design / Graphic design

Jouko Keto

Valokuvat / Fotografier / Photographs

Aimo Nyberg ja Yrjö Liipolan Taidemuseo / FINNA.Fi, Wikipedia

© Aimo Nyberg, Ilkka Virtanen

Kustantaja / Utgivare / Publisher

ei vielä selvillä

Paino / Tryck / Print

ei vielä selvillä

1.painos 2023, omakustanne 100 kpl

ISBN puuttuu

Tukijat/ Sponsorer / Sponsors

Vaasan kaupunki, Pohjanmaanliitto, Pohjanmaan historiallisen museon yhdistys,
Hedmanin säätiö, Vaasan Jaakon säätiö, Yrjö Liipolan Taidemuseo Koski TL

Sisällys | Innehåll

Contents

Kirjan aihe Ämne för boken Subject of book	6	Tulevaisuus Framtid Future	26
Allegoriat ja symbolit Allegorier och symboler Allegories and symbols	9	Vapaudenristi Frihetskors Freedom Cross	28
Inskriptio ja vuosiluku Inskription och årtal Inscription and year	10	Haavoittunut sotilas Skadad soldat A wounded soldier	30
Mannereheim	12	Etummainen sotilas Soldat som står främst The soldier standing in front	32
Valkoisen armeijan joukot Vita arméns trupper White Army troops	14	Havukokardilakki Mössa med en barrkokard A cap with a spruce twig cockade	34
Leijona Lejon Lion	16	Kierros patsaan ympäri Ett varv runt statyn A tour around the statue	36
Lohikäärme Drake Dragon	18	Tuttu ja tuntematon Vapaudenpatsas Den bekanta och okända Frihetsstatyn Familiar and unknown Statue of Freedom	44
Laki Lag Law	20	Yrjö Liipola	47
Uskonto Religion Religion	22	Kuvat Bilder Photos	57
Työ Arbete Work	24	Lähteet Källor Source materials	57

Kirjan aihe | Ämne för boken

Subject of book

Tämä kirja on kuvaus siitä millaiseksi vuoden 1918 vapaus- ja itsenäisyystaistelun muistomerkki tehtiin. Kirjan kuvat muutamasta patsaan kilpailuehdotuksista sekä viime vuosina kuvaamani valokuvat esittävät kokonaisuuden ja kiinnostavia yksityiskohtia v. 1938 valmistuneesta Yrjö Liipolan suurteoksesta. Vapaudenpatsaan yksityiskohdat tekevät näkyviksi meille tämän päivän kansalaisille arvoja ja aatteellisia sisältöjä, joita 1930-luvun Suomessa toivottiin säilyvän ja välittyvän eteenpäin tuleville sukupolville.

Kirja vie meidät tutkimusmatkalle Vaasan kauppatorille. Siellä on mahdollista katsoa ja tutkia Suomen Vapaudenpatsaan jalustan tummaan graniittiin taitavasti hakattuja allegorioita ja symboleja sekä ylimpänä olevan pääaiheen pronssiveistoksessa kahden suojeluskuntaisen sotilaan olemusta, varusteita ja kasvojen ilmeitä, koettuina tuntemuksia.

Ainakin näitä sisältöjä on Vapaudenpatsaasta mahdollista löytää:

Tahto ja valmius tarvittaessa puolustaa isänmaata kaikin käytettävissä olevin keinoin. Sisu - vahva usko ja luottamus selviytymiseen yksilöinä ja kansana. Turvautuminen korkeimpaan voimaan Jumalaan. Ymmärrys työn teon tuomasta paremmasta tulevaisuudesta. Lainkuuliaisuus ja luottamus yhteiskuntamme toimimiseen. Kodin, perheen arvostus ja kunnioitus. Pienenä kansakuntana ymmärrämme jokaisen meistä olevan arvokas. Kaveria ei jätetä - toisistamme välittäminen on suomalaisuuden syvintä ydintä.

Suomessa kevättalvella 1918 käyty taistelu, Vapaus- ja itsenäisyystaistelu – Vapaussota – Sisällissota – Kansalaisota (sodalla on monta nimeä) ei ole tämän kirjan aiheena. Suomen Vapaudenpatsas Vaasan kauppatorilla on voittaneen osapuolen pystyttämä muistomerkki. Jo yli sadan vuoden ajan on historiantutkimus taustoittanut sodan tapahtumia. Kirjoja ym. dokumentteja on satamäärin. Myös pystytettyjä muistomerkkejä niin voittaneille valkoisille kuin hävinneille punaisille löytyy lähes jokaisesta kunnasta. Aiheen tiimoilta kiinnostuneille riittää siis luettavaa ja tutkittavaa. Toivon tämän kirjan ja erillisenä toteutettavan lautapelin innostavan niin nuorisoa kuin vanhempaakin väkeä perehtymään maamme itsenäistymisen historiaan.

Haluan lisätä Suomen Vapaudenpatsaan tunnettavuutta ja kohottaa sen arvostusta koko Suomessa ja myös kansainvälisesti.

Tämän kirjan ja vielä toteutumattoman Suomen Vapaudenpatsas -lautapelin tekemisessä minua ovat auttaneet yksityiset henkilöt, yhdistykset, museot ja arkistot. Hankkeestani on oltu aidosti kiinnostuneita. Sydämelliset kiitokset teille kaikille.

Erityiset kiitokset hanketta taloudellisesti tukeneille. Suurimman kiitoksen osoitan rakkaalle vaimolleni Marja-Liisa Kaskelle monenlaisesta avusta ja kannustavasta tuesta, kaiken sujumisesta tämän pitkäkestoiseksi venyneen hankkeen aikana.

Vaasassa lokakuun 30. päivänä 2023
Aimo Nyberg

Allegoriat ja symbolit | Allegorier och symboler

Allegories and symbols

A

B

C

D

E

F

G

1. Inskriptio ja vuosiluku
2. Mannerheim
3. Valkoisen armeijan joukot
4. Leijona
5. Lohikäärme
6. Laki
7. Uskonto
8. Työ
9. Tulevaisuus
10. Vapaudenristi
11. Haavoittunut sotilas
12. Etummainen sotilas
13. Havukokardilakki

H

I

J

K

L

M

1 C, 2 J, 3 M, 4 H, 5 A, 6 L, 7 F, 8 K, 9 I, 10 B, 11 G, 12 D, 13 E

Inskriptio ja vuosiluku | Inskription och årtal

Inscription and year

Texten berättar på två inhemska språk vad som hände och när:

**Isänmaansa vapauttajille -
Åt fäderneslandets befriare 1918.**

The text says in two domestic languages what happened and when:

**To the liberators of their fatherland -
Åt fäderneslandets befriare 1918**

Mannerheim

Paljastusjuhlallisuuksiin 9.7.1938 osallistuivat Tasaval-
lan Presidentti **Kyösti Kallio**,
sotamarsalkka **C. G. Manner-
heim** ja Itsenäisyssenaatin
elossa olevat jäsenet.

President **Kyösti Kallio** och
fältmarskalk **C. G. Manner-
heim** deltog i invigningscere-
monin av monumentet. Även
Självständighetssenatens
medlemmar som fortfarande
var vid liv deltog.

President **Kyösti Kallio**
and Field Marshall **C. G.
Mannerheim** participated in
the inaugural ceremony of the
monument. Also the surviving
members of the Independence
Senate were present.

Ylipäällikkö on kuvattu sivulta, talvisessa sotilasasussa mantteli päällä, kiikari oikeassa kädessä ja vasen käsi taskussa. Takana valkoisen armeijan joukkoja. Mannerheim joukkoineen -reliefi on sijoitettu jalustan pohjoiselle sivustalle.

Överbefälhavaren C. G. Mannerheim är avbildad från sidan, i vintermilitäruniform med överrock på, kikare i höger hand och vänster hand i fickan. Reliefen av Mannerheim med hans trupper är placerad på norra sidan av Frihetsstatyn.

The commander-in-chief is depicted from the side, in a winter military uniform with his mantle on binoculars, in his right hand and his left hand in his pocket. The relief of Mannerheim with his troops is placed on the north side of the Statue of Liberty of Finland.

Jalustoineen Suomen Vapaudenpatsas on 14 m korkea.

Statyn med sin piedestal är 14 m hög.

The monument with its pedestal is 14 m high.

Valkoisen armeijan joukot | Vita arméns trupper

White Army troops

Valkoisen armeijan joukkoja marssimassa aseet olalla, tykistö tukenaan. Etualalla joukkoja johtava ylipäällikkö Mannerheim.

Yrjö Liipolan v. 1938 valmistunut VAPAUS- JA ITSENÄISYYSTAISTELUN muistomerkki on maamme merkittävin vapauden monumentti.

Vita arméns trupper marscherar med vapen på axlarna, artilleri till stöd.

Yrjö Liipolas monument KAMP FÖR FRIHET OCH SJÄLVSTÄNDIGHET, som blev färdigt år 1938, är det mest betydande frihetsmonument i vårt land.

Troops of the White Army marching with guns shouldered with artillery with support.

Yrjö Liipola´s monument of the battle for freedom and independence, completed in 1938, is the most significant monument of liberty in our country.

Leijona | Lejon Lion

Suomen leijona on jalustan etusivulla, sen katse kääntyy etelään keskipäivän auringon suuntaan. Pää on ylpeänä ja uhmakkaana koholla, ja se polkee etujalkojensa alle lohikäärmeen.

Finlands lejon finns på piedestalens fasad. Dess blick vänds mot middagssolen. Huvudet är stolt och upproriskt höjt, och det trampar en drake under frambenen.

The Finnish lion is on the front side of the pedestal. Its gaze turns towards the midday sun. The head is proudly and defiantly raised, and it tramples a dragon under its forelegs.

Jalustaleijona viimeistelyssä Lallukan taiteilijakodissa Helsingissä. Vieressä kuvanveistäjä Yrjö Liipola.

Piedestallejonet färdigställs i Lallukas konstnärshem i Helsingfors. Skulptören Yrjö Liipola står bredvid.

The pedestal lion being finished at Lallukka artist home in Helsinki. Yrjö Liipola, the sculptor is standing next to it.

Lohikäärme | Drake

Dragon

Lohikäärme, jonka leijona on polkenut jalkoihinsa. Lohikäärme on vastavoima, jonka voittaja alistaa ja pitää kontrollissa. Se on voittaneen osapuolen näkökulmasta vertauskuva kaikille kielteisiksi koetuille asioille.

En drake, som lejonet trampat under dess fötter. Draken är motkraften som segraren dämpar och håller under kontroll. Ur den vinnande partens synvinkel är det en liknelse för allt som uppfattas som negativt.

A dragon trampled by a lion. The dragon is the counter force that the winner subdues and keeps under control. From the point of view of the winning party, it is a metaphor for all things perceived as negative.

Laki | Lag

Law

Laki-allegoria. Mies tuntomerkeinään miekka ja kilpi. Ylävartaloltaan alaston nuorukainen, sotilas, jolla on laskostettu vaatealavartalon verhona. Miekka on vartalon vasemmalla puolella, oikean käsi-varren vaakunakilvessä on teksti LEX.

Allegoria on vertauskuvallinen esitystapa, jossa alkuperäinen käsite korvataan toisella.

Symboli on tunnuskuva, joka edustaa jotakin asiaa.

Lagallegori. En man med svärd och sköld som attribut. Yngling med baröverkropp, soldat, som har draperad klädsel som skyнке för underkroppen. Han håller ett svärd på vänster sida av kroppen, texten LEX står på högra armens vapensköld.

En allegori är en metaforisk framställning där det ursprungliga begreppet ersätts med ett annat.

En symbol är ett märke som representerar något.

Law allegory. A man with sword and shield attributes. A topless youth, a soldier with a pleated garment as a veil for his lower body. He is holding a sword on the left side of his body. The word LEX is on the coat of arms shield on his right arm.

Allegory is a symbolic manner of expression, in which the original concept is replaced with another one.

A symbol is an emblem that represents an issue or an idea.

Liipolan kilpailun voittotyö
"Pohjan poika rynnistää"
muuttui melkoisesti.

Liipolas vinnande verk
"Pohjan poika rynnistää"
(*"Nordens pojke rusar"*)
förändrades ganska
mycket.

Liipola's winning work
in the competition
"Pohjan poika rynnistää"
(*"The youth from the north
rushes forward"*) changed
quite a lot.

Uskonto | Religion

Religion

Uskonto-allegoria. Nuori nainen, jolla katse on käännettynä korkokuvan vasemmassa yläreunassa olevaa kirkkoa kohti. Vasen käsi on sydämen päällä.

Religions allegori. En ung kvinna med blicken vänd mot mot kyrkan i övre vänstra hörnet av reliefen. Hennes vänstra hand är på hjärtat.

Religious allegory. A young woman with her eyes turned towards the church in the upper left corner of the relief with her left hand on her heart.

Luonnokset
allegorioiksi

Skisser för
allegorier

Sketches for
allegories

Yrjö Liipolan
Taidemuseo, Koski TL

Työ | Arbete

Work

Työ-allegoria. Nuori mies sirppi ja viljantähkä käsissään, yllään lantion peittävä vaate.

Allegori om arbete. En ung man som håller i en skära och ett ax, klädd i ländtyg.

Allegory of work. A young man holding a sickle and an ear of grain and wearing a loincloth.

Tulevaisuus | Framtid

Future

Tulevaisuus-allegoria. Perinteinen madonna-aihe, jossa äiti pitää sylissään pientä lasta. Vieressä on äidin helmoissa jo vähän vanhempi poikalapsi.

Allegori om framtiden. Ett traditionellt Madonnamotiv, där en mamma håller sitt lilla barn i famnen. Bredvid mamman står sin lite äldre son i hennes kjölfäll.

Allegory of future. The traditional Madonna motif, where a mother is holding her small child in her arms. There is her little older son standing by her side.

Vapaudenristi | Frihetskors

Freedom Cross

Jalustassa etelän suuntaan ylimpänä oleva vapaudenristi on perusmuodoltaan yrjönristi, jonka päällä on lyhytsakarainen hakaristi. Ristin keskiössä on heraldinen ruusu.

På piedestalen, mot söder längst upp, befinner sig ett frihetskors, i grunden ett Georgkors, toppad med ett kortspetsigt hakkors. I mitten av korset finns en heraldisk ros.

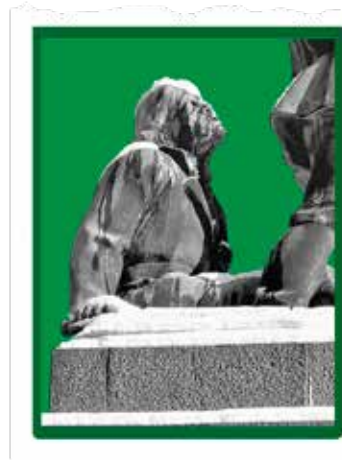
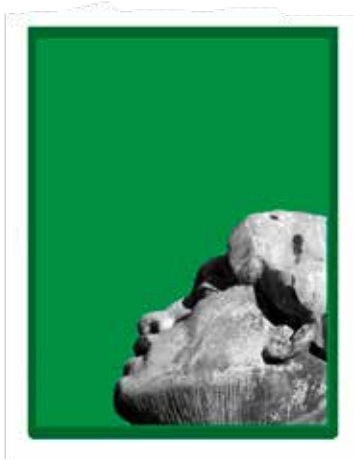
The Freedom Cross at the top of the plinth towards the south is basically a Georgian cross topped with a short-pointed swastika. There is a heraldic rose at the centre of the cross.

Haavoittunut sotilas | En skadad soldat

A wounded soldier

Haavoittuneena istumaan vaipunut ase-
veli, jolla on maahan laskettu miekka yhä
kädessään, ja joka vasemmalla kädellä
pitelee rintaansa. Sotilaalla on kasvoillaan
itsensä uhriksi antaneen autuas ilme.

Vapenbrodern, som har fallit ned sårad,
har fortfarande svärdet kvar i handen
och håller om bröstet med vänster hand.
Soldaten har ett saligt uttryk i ansiktet av
att ha gett sig själv som ett offer.

The brother-in-arms, who has fallen down
wounded, still has a sword in his hand,
and is holding his chest with his left hand.
The soldier has a blissful expression on
his face of having given himself as a sacri-
fice.

Soturin pää, luonnos
Yrjö Liipolan Taidemuseo, Koski TL

Etummainen sotilas | Soldat som står längst fram

The soldier standing in front

Etummaisena Suomen Vapaudenpatsaassa on talonpoikaissoturi, joka seisoo hajareisin, heiluttaa lakkiaan pänsä päällä voiton merkinä, toisessa kädessään alas laskettu kivääri.

Sotilas on suojeluskuntalainen, mitä osoittavat sarkapuku, lapikkaat ja hatussa oleva havunoksa.

Alkuperäistä kilpailun voittanutta luonnosta ei toteutettu, sitä pidettiin liian sotaisena.

I förgrunden av Finlands Frihetsstaty står en bondekrigare som står bredbent och viftar med mössan ovanför huvudet som tecken på seger, i andra handen ett sänkt gevär. Soldaten är medlem i skyddskåren, vilket framgår av hans uniform, lappskor och en barrgren i mössan.

Den ursprungliga designen som vann tävlingen genomfördes inte, den ansågs för krigförande.

In the foreground of Finland's Statue of Freedom is a peasant warrior, standing with his legs spread apart, waving his cap on his head as a sign of victory and with a lowered rifle in one hand.

The soldier is a member of the Civil Guard, as shown by his uniform, shoepacks and a conifer twig in his cap.

The original design that won the competition was not implemented, it was considered too belligerent.

Havukokardilakki | En mössa med en barrkokard

A cap with a spruce twig cockade

Vapaus- ja itsenäisyystaistelun muistomerkki Vaasan kauppatorilla.

Lakkiin on kiinnitetty kuusenhavu. Lakin heilutus paljastetun pään päällä merkitsee: Vapaus on koittanut – isänmaamme on vapaa!

◆
Ett minnesmärke över kampen för frihet och självständighet på Vasa salutorg.

En barr är fäst vid mössan. Att vifta med mössan ovanför det bara huvudet betyder: friheten har kommit – vårt land är fritt!

◆
A memorial to the battle for freedom and independence in Vaasa market square.

A spruce twig is attached to the cap. Waving the cap above one's bare head means: freedom has arrived – our fatherland is free!

SUOMEN VAPAUDENPATSAAN SYMBOLEJA

– kierros Vapaudenpatsaan ympäri

---

*Puhe muistomerkin paljastuksen
85-vuotismuistopäivänä / AN*

Arvoisat kutsuvieraat, hyvä juhlayleisö

Minulla on ilo ja kunnia pitää teille esitys tästä monumentaalisesta **Yrjö Liipolan** tekemästä Suomen Vapaudenpatsaasta – Vapaus- ja itsenäisyystaistelun muistomerkistä.

En kertaakaan vuoden 1918 historiaa, vaan pyrin kertomaan siitä, millaiseksi muistomerkki haluttiin tehdä 85 vuotta sitten.

Lähestyn aihetta vapaudenpatsaassa käytettyjen vertauskuvien ja symbolien kautta.

Teen näkyväksi niitä viestejä, joita on haluttu tallentaa jalustan tummaan graniittiin taitavasti hakattuina ja hiottuina korkokuvina ja jalustan päälle kahteen pronssiin valettuun suojeluskuntalaisfiguuriin onnistuneesti ikuistettu.

KOKONAISUUS on etelään päin, keskipäivän aurinkoa kohti. - Valoa kohti.

Paikan ja suunnan valinta kertoo luottamuksesta elämään, tulevaisuuteen – ihmisiin ja korkeampaan voimaan meidän turvanamme.

Tänään näemme jalustan portailla **KUUSENHAVUSEPPELEEN NAUHOINEEN**. Perinteiden kunnioittamisen kauniina merkinä.

Katseemme osuu **LEIJONAAN**, vahvaan symboliin – yhteen maailmanlaajuisesti käytetyimpään vertauskuvaan, joka symbolisoi valtaa ja voittoa, joka antaa voimaa kaikille sitä tukeville, sen takana olevalle kansalle, taistelijoille, tänä päivänä jo urheilujoukkueillekin.

SUOMEEN leijona tuli Ruotsista, ensin vaakunaan jo 1500-luvun lopulla, kuningas **Juhana III:n** aikana 1581 (merkiksi suuriruhtinaskunnan erikoisasemasta osana ruotsin valtakuntaa). Yksi vanhimpia Suomen leijonavaakunoita sijaitsee Uppsalassa Juhanan III:n isän

Kustaa Vaasan hautamonumentissa, joka valmistui vuonna 1591.

Jalustan näkyvimmillä paikalla olevan leijonan katse kääntyy etelän suuntaan. Pää on ylpeänä jopa uhmakkaana koholla, sillä se polkee etujalkojensa alle lohikäärmeen.

Leijonan ja lohikäärmeen on veistänyt tuon ajan kuuluisin suomalainen eläinveistosten tekijä **Jussi Mäntynen**. Tästä syystä Yrjö Liipolan nimen lisäksi on hyvä muistaa nimi Jussi Mäntynen.

Leijona on käytössä vaakunasymbolina erittäin monissa maissa. Euroopassa merkittäviä leijonamaita ovat mm. Englanti, Espanja, Italiassa etenkin Venetsia. Saksassa mm. Baijerin vaakunaeläin on leijona jne.

Kun Suomi siirtyi Venäjän vallan alle, leijona säilyi maamme tunnuksena esiintyen esimerkiksi jo ensimmäisissä markoissa.

Leijona on tänä päivänä meidän kaikkien turvana, olemassa olevan järjestyksen ja hyvinvoinnin jatkumisen puolella.

Kuninkaiden vallan vartijoista leijonasympoli on muun-

tunut myös meille tavallisille kansalaisille merkittäväksi voimanantajaksi.

LOHIKÄÄRME edustaa vastavoimaa, jonka voittaja alistaa, ja joka pidetään kontrollissa.

Vapaussodan, sisällissodaksi muuttuneen yhteenoton voittajien valkoisten näkökulmasta lohikäärme on vertauskuva kaikelle kielteisiksi koetuille asioille.

Liipolan/Mäntysen lohikäärme on samaa perua kuin partiolaistenkin hyvin tuntema legenda Pyhästä Yrjöstä, joka voittaa lohikäärmeen.

Ratsastajapatsasta ei Vaasaan tehty, ei ilmeisesti hulttukaan, ei Mannerheim ainakaan. Kerrotaan hänen sanoneen, ettei Suomesta löydy osajia hevosaiheista veistosta tekemään.

Niinpä pääaiheeksi tulivat nuo kaksi suojeluskuntalaista sotilasta, ja lohikäärmeen voittajaksi laitettiin leijonasympoli.

Lohikäärme symbolina on toki paljon muutakin kuin alistettu, voitettu, kurissa pidettävä vastavoima.

Isossa kuvassa kyse on vastakohtien olemassaolosta

– ja näiden kamppailuista elämää eteenpäin vievinä tapahtumina. Kauneuden erottaa rumuudesta, totuuden valheesta, hyvän ymmärtää, kun pahuus nostaa päätään.

Tämä Vapaudenpatsaan lohikäärme leijonan kypälien alla kertoo vertauskuvallisesti sen, että

- Venäjän bolševikkien valtaantulon jälkeen maahamme jääneet venäläiset sotajoukot riisuttiin aseista ja poistettiin maasta

- ja saman kevään 1918 valkoisten voitosta punaisista, jotka olivat aloittaneet kapinan maan laillista hallitusta vastaan

INSKRIPTIO JA VUOSILUKU – teksti sanoo kahdella kotimaisella kielellä mitä tapahtui ja milloin.

Isänmaansa vapauttajille – Åt fäderneslandets befriare
– nitton hundra arton - 1918.

Vasta vuonna 1938 kaksi vuosikymmentä vapaussodan päättymisen jälkeen tämä muistomerkki paljastettiin. Seremonioihin osallistuivat **Mannerheim** ja presidentti **Kyösti Kallio** ja itsenäisyssenaatin eli Vaasan senaatin

elossa olevat jäsenet. Usko Suomen vapauteen, itsenäisyyteen oli vahva.

Ei mennyt kuin 1 ½ vuotta ja venäläiset pommikoneet saapuivat Vaasan taivaalle. Ensimmäisen kerran joulukuun 20. päivänä 1939. Talvisodan kuusi pommituskerää Vaasassa jätti jälkiä myös tähän muistomerkkiin. Sirpaleita osui, ja vapaudenpatsas laudoitettiin. Jälkiä osumista on nähtävissä, mm. taaimmaisen istuvan sotilaan saappaassa.

VAPAUDENRISTI on asetettu muistomerkin etusivulle ylimmäksi symboliksi.

Jalustassa etelän suuntaan oleva vapaudenristi on perusmuodoltaan yrjönristi, jonka päällä on lyhytsakarainen hakaristi. Ristin keskiössä on heraldinen ruusu.

Mannerheimin kanssa Suomen armeijan arvomerkkejä oli suunnittelemassa **Akseli Gallen-Kallela**.

Vapaudenristit perustettiin Vaasassa Suomen senaatin päätöksellä 4. maaliskuuta 1918 ylipäällikkö Gustaf Mannerheimin aloitteesta sisällissodan aikana. Varsinaisen vapaudenristin ritarikunta perustettiin pysyvästi vasta joulukuussa (16.12.)1940.

On syytä todeta, että Gallen-Kallelan vapaudenristissä käyttämät symbolit, yrjönristi, hakaristi ja ruusu ovat ikaikaisia vahvoja symboleja, kaikki kautta aikain positiiviksi koettuja voimauttavia ja yhteisöjä vahvistaviksi koettuja kuvioita.

Myös Vaasan kaupungin vaakunassa on Vapaudenristi "Koska osa Suomen hallituksen, Svinhufvudin senaatin jäsenistä joutui sisällissodassa pakenemaan kapinaan nousseita punaisia muodostaen Vaasan senaatin istuntosalinaan Vaasan kaupungintalo, tästä kiitokseksi senaatti myönsi toukokuun alussa 1918 kaupungille augmentin eli oikeuden liittää kunnialisäyksenä Vapaudenristin suurristin miekkojen kera Vaasan vaakunaan."

Myös **Mikkelin vaakunassa** on vapaudenristi, perustellusta syystä.

Tänä päivänä Vapaudenristin arvostus on korkealla. Itsenäisyyspäivän aikoihin lehdissä meille kerrotaan ketkä ansiomerkkejä ovat saaneet.

Seuraavat kohteet käyn läpi hieman nopeammin. Monumentin jalustan kolmelle sivustalla on tummanharmaaseen graniittiin hakattuina ja mattahiottuina

korkokuvat: **LAKI, USKONTO, MANNERHEIM JOUKKOINEEN, TYÖ ja TULEVAISUUS.**

Siirrymme nyt ylätorin puolelle, jalustan läntiselle puolelle, josta löydämme Laki-allegorian ja Uskonto-allegorian.

LAKI – allegoria. Siinä on kuvattu mies attribuutteinan miekka ja kilpi. Ylävartaloltaan alaston nuorukainen, sotilas. Hänellä on laskostettu vaate alavartalon verhona. Miekka on hänen käsissään vartalon vasemmalla puolella, oikean käsivarren vaakunakilvessä on teksti **LEX**.

Miekka on symboli kyvyille ylläpitää järjestystä, lakien noudattamista. Kilpi on puolustamassa lakitekstejä, kirjattuja oikeuksia ja velvollisuuksia.

USKONTO – allegoria. Nuori nainen katse käännetyinä reliefin vasemmassa yläreunassa olevaa kirkkoa kohti ja vasen käsi sydämen päällä.

Kuva-alan yläreunan kirkon päädyssä on risti, kristinuskon valta-aseman merkinä.

Koti, uskonto, isänmaa ovat ne arvot, joista kaikki Suomen Vapaudenpatsaan reliefit muistuttavat. Nämä kaksi reliefiä, Uskonto ja Laki ovat tietoisesti rinnakkain ja ilmansuunta on länteen päin. Näin korostettiin aikakauden vahvoja perinteisiä arvoja. Niistä kiinni pitäminen on koettu yhteiskuntaa vakauttavaksi ja ylläpitäväksi elämäntavaksi.

Siirrytään pohjoispuolelle.

MANNERHEIM. Ylipäällikkö on kuvattu sivulta, talvisessa sotilasasussa mantteli päällä, kiikari oikeassa kädessä ja vasen käsi taskussa. Takana valkoisen armeijan joukkoja.

Mannerheim-reliefin korkeus on 230 cm ja leveys 160 cm. Mannerheimiä esittävä reliefi sijoitettiin Hovioikeudenpuistikon puolelle – ilmeisenä ideana oli ikään kuin antaa vertauskuvallisesti Mannerheimin ottaa vastaan paraatitorille marssivat joukot.

Taustalla on **VALKOISEN ARMEIJAN JOUKKOJA** marssimassa aseet olalla, tykistö tukena.

Etualalla joukkojaan johtava ylipäällikkö Mannerheim, rauhallisena ja armeijansa etenemiseen luottaen.

On syytä huomioida, että Suomen Vapaudenpatsaassa on käytetty kahta tyyliä. Nähtävissä on kaksi tapaa esittää valittuja aiheita. Etusivun leijona ja lohikäärme ja reliefit länteen ja itään ovat klassista kuvanveistotyyliä eli kuvanveistäjä Yrjö Liipolan varhaisemman kauden mukaista kuvanveistotaidetta.

Toinen käytetty tyyli on realistinen esitystapa. Suorastaan virheettömään näköisyyteen pyrkivä esitystapa näkyy Mannerheim joukkoineen reliefissä ja pääaiheessa jalustan päällä olevissa suojeluskuntalaisten kuvaustavassa, asepuvuissa, varusteissa, sotilaiden olemuksessa.

Nyt siirrytään vielä itäpuolelle ja käymme läpi kaksi tärkeää korkokuvaa.

TYÖ-allegoria. Nuori mies sirppi ja viljantähkä käsissään, yllään lantion peittävä vaate.

Sadan vuoden takainen Suomi. Miten paljon työnkuva onkaan noista ajoista muuttunut.

TULEVAISUUS-allegoria. Perinteinen madonna-aihe: näemme äidin turvallisen olemuksen ja katseen. Sylissä hänellä on pieni lapsi ja helmoissaan vähän vanhempi poika.

Kuten muistatte nainen ja mies ovat rinnakkain myös patsaan jalustan vastakkaisella puolella. Samalla tavalla ihanteelliseen klassiseen tyyliin esitettyinä.

Reliefit Tulevaisuus (äiti lapset helmoissaan) ja Työ (esittää miestä, isää) täydentävät kokonaisuuden viestiä: perheiden merkitys on suuri koko kansan selviytymisessä itsenäisenä ja omin voimin luottavana kansakuntana. Perinteinen perheen idylli näkyy Suomen Vapaudenpatsaassa selkeänä, itsestään selvyytensä. Sota-aikoina ja niiden jälkeen meillä Suomessakin koroistui ajattelu, että mies puolustaa kotia, uskontoa ja isänmaata ase kädessä. Naisten ja lasten voimin hoituvat suurelta osin koririntaman työt.

Tulevaisuuden symboleista yksinkertaisin ja puhuttelevin symboli on kuva lapsista. Tytöstä ja pojasta, kuten tässä Suomen Vapaudenpatsaan Tulevaisuus-reliefissä. Lapsemme ovat joltain osin oman minämme jatkumoa ja samalla "viestikapuloita" ajan päättymättömässä virrassa.

Uskonnollisiksi koetut käsitteet usko, toivo, rakkaus, - usko (elämään/johdatukseen) - toivo (paremmasta tulevaisuudesta) - rakkaus (puolisoa ja myös toisiamme kohtaan) liittävät yhteen ja pitävät yhdessä naisel-

lisuuden ja miehisyyden luoden jatkuvuuden elämän kiertokululle.

Vaikka maailmamme on tänään hyvin erilainen kuin mitä Suomikin oli itsenäisyytemme ensimmäisinä vuosikymmeninä, on mahdollista arvostaa tuon aikakauden ratkaisuja. Maailmansotien välisenä historiallisesti hyvin lyhyenä aikana luotiin perusteet maamme kasvavalle hyvinvoinnille ja pystyttiin myös lisäämään keskinäistä luottamusta. Talvi- ja jatkosota osoittivat, että Suomi ja suomalaiset halusivat isänmaamme vapauden ja itsenäisyyden säilyvän omissa käsissämme.

Nostamme nyt katseen ylös jalustan päälle.

HAAVOITTUNYT SOTILAS JA ETUMMAINEN SOTILAS
eli istuva sotilas ja seisova sotilas

Suomen Vapaudenpatsaan varsinainen pääaihe, pronssinen veistos on kahden figuurin ryhmä. Alkuperäisessä Liipolan voittaneessa ehdotuksessa "Pohjan poika rynnistää" etummainen sotilas heilutti miekkaa päänsä päällä. Tätä pidettiin liian sotaisena Vapaudenpatsaaseen, ja toteutettavaksi valittiin kahta talonpoikaissoturia kuvaava teos.

Etummainen seisoo jyrkästi hajareisin, heiluttaa lakkiin ja ”huutaa” voiton huumassa, toisessa kädessään hänellä on alas laskettu kivääri. Sotilas on suojeluskuntalainen, mitä osoittavat sarkapuku, lapikkaat ja hatussa oleva havunoksa.

Hänen takanaan on haavoittuneena istumaan vaipunut aseveli, jolla on maasta tukea ottavassa kädessään yhä miekka ja joka vasemmalla kädellä pitelee rintaansa. Kasvoillaan haavoittuneella sotilaalla on itsensä uhriksi antaneen autuas ilme.

Vapaudenpatsaita on maailmalla monenlaisia. Meillä siis tämä.

Se on meidän näköisemme.

Ei mahtipontinen, voittoa uhoava, mutta rohkea, oman olemassaolonsa oikeutukseen vahvasti uskova. Myös pahimpaan varautuva. Aseet voidaan laskea alas, mutta ne pidetään käsillä. Miekka on ja pysyy valmiina tiukasti mukana, kuten tässä haavoittuneenkin kädessä.

Viimeisenä symbolina käymme läpi kaikkein ylimpänä olevan merkin, kuusenhavun, joka on kiinnitetty sotilaan lakkiin.

HAVUKOKARDILAKKI

Suomen Vapaudenpatsaassa sotilas paljastaa päänsä ja nostaa oikealla kädellään taivasta kohti kuusenhavulakkinsa – joka merkinä tarkoittaa, ettei alueella ole vihollisia, alue on vapaa, isänmaamme on omassa hallinnassamme!

Lakkiin on ylimmäksi näkyväksi merkiksi kiinnitetty kuusenhavu. Myös tämän symbolin merkitys on syytä kerrata, etteivät perinteet unohdu.

Liipolan alkuperäisen ehdotuksen pään päällä heilutettava miekka siis vaihtui kuusenhavulakin heilutukseen. Tämä ei mielestäni vinyt Suomen Vapaudenpatsaalta pois sen syvintä sisältöä, sanomaa vahvasta tahdosta ja kyvystä nousta puolustamaan tarvittaessa ase kädessä isänmaan rajojen koskemattomuutta, Suomen itsenäisyyttä.

Tampereen valtauksen edellä 1918 taisteluun osallistuville Suomen valkoisen armeijan joukoille annettiin käsky kiinnittää päähineeseensä kuusenhavu. Tällä tunnuksella haluttiin helpottaa oman puolen erottamista vaikeassa ja sekavassa kaupunkitaistelussa. Myös valkoisten voitonparaatissa 16.5. 1918 joukkojen oli käsketty käyttää havutunnusta.

Sittemmin havukuviota on käytetty Suomessa mm. upseerien kauluslaatan reunakuviointissa.

Kuusenhavu laitettiin lakkiin ja taskuun

Vapaussodassa ohjeeksi annettiin, että havunoksa pitää laittaa lakin lisäksi myös taskuun. Taskuhavun selitys on tämä: henkilöiden tarkastuksessa havu todisti, että omia ollaan, vaikka havua ei lakissa enää ollutkaan. Lakkihavu kun saattoi taistelun tiimellyksessä pudota.

Kierros on tehty.

Olemme merkittävän patsaan luona – tämän me kaikki tiedämme.

Suomen Vapaudenpatsaita on vain yksi, siis vapaussodan muistomerkkiä, jonka statuksena on olla koko Suomen Vapaudenpatsas. Näitä on vain yksi. Se on tämä tässä, täällä Vaasan kauppatorilla.

Aloite muistomerkistä on itseltään Mannerheimiltä loppukeväältä 1918, ja hänelle oli selvää, että muistomerkkin sijoituspaikan tuli olla Vaasa.

Kiitos, että sain tehdä tämän kierroksen, vapauden symbolien esittelyn teidän kanssanne.

Tuttu ja tuntematon vapaudenpatsas

Vaasan kauppatori tunnetaan monumentaalisesta muistomerkistään - Suomen Vapaudenpatsaasta.

Itsenäisen Suomen ensimmäiset vaiheet muistetaan vielä tänäänkin hyvin kaikkialla Suomessa. Vaasaan liittyvät historialliset tapahtumat jäävät silti usein liian vähälle huomiolle.

Vaasan senaatin toiminta, jääkäreiden kotiinpaluu Saksasta alkuvuodesta 1918, Suomen ilmavoimien alku maaliskuussa 1918 ruotsalaisen kreivi Eric von Rosénin lahjoittaman Thulin-lentokoneen laskeutumisella Vaasaan valkoisen armeijan ensimmäiseksi lentokoneeksi, laillisen hallituksen kokoaminen ja monilla paikkakunnilla käytyjen taistelujen jälkeen venäläisten karkottaminen pois maastamme, sekä kapinaan nousseiden punaisten pyrkimysten estäminen mahdollistivat itsenäisen Suomen toteutumisen.

V. 1935 järjestetty Suomen Vapaudenpatsaan muistomerkkilpailu tuotti 42 ehdotusta. Valinta tehtiin seitsemän parhaan joukosta. Asiantuntijoina olivat kuvanveistäjä Jussi Mäntynen sekä arkkitehdit Jarl Eklund ja Jussi Paatela. Yrjö Liipolan ehdotus "Pohjan poika rynnistää" sai 1. palkinnon. Muutoksia tehtiin vielä, mm. kohotettu miekka muuttui lakin heilutukseksi. Paljastusseremoniasta heinäkuun 9. päivänä v.

1938 muodostui värikäs ja juhlallinen tilaisuus. Patsaan kummallekin puolelle oli ryhmitelty 92 suojeluskuntalippua. Joukko-osastot olivat ryhmittyneet torin ympärille ja kunniavieraiden istumapaikat olivat keskellä toria. Sotamarsalkka G. Mannerheim, presidentti K. Kallio ja Vaasan Senaatin elossa olevat jäsenet olivat läsnä.

Mannerheim huomautti puheessaan, että muistomerkki oli pystytetty rauhan, ei sodan kunniaksi. Yleisö reunusti toria ja katuja. Vihkiäisseremoniaa seurattiin ikkunoista ja katselijoita oli kiivennyt talojen katoillekin. Kaupunkiin oli julistettu juhlaputus. Liikkeet ja toimitukset pidettiin suljettuina, jotta kaikki voisivat osallistua juhlatilaisuuteen.

Oli kestänyt 20 vuotta päätöksestä toteuttaa vapaus- ja itsenäisyystaistelun muistomerkki. Tänä aikana muutuivat myös sankari- ja vapaudenpatsaille laaditut ohjeistukset. Aiheita ja ideoita toteutukseen esittivät kuvanveistäjien lisäksi useat vaikutusvaltaiset henkilöt.

Yrjö Liipola oli saanut kuvanveisto-opinnoissaan klassisen koulutuksen Unkarin vuosinaan. Hänen tuotantonsa oli ajan tyylin mukainen antiikin ihanteita korostava. Lopullisessa Suomen Vapaudenpatsaassa yhdistyvät pääaiheen sotilaiden ja Mannerheim joukkoineen -reliefin realistinen esitystapa ja jalustan muiden reliefien

ja leijonalohikäärme kokonaisuuden klassinen tyyli.

Koko Suomen ja koko kansan Vapaudenpatsas

Lähtökohtana patsashankkeelle oli tavoite luoda muistomerkki Vapaussodassa hallituksen joukoissa menestyksekkäästi taistelleille sotilaille ja uhriksi joutuneille. Hankkeen toteutuminen vasta 20 vuotta taistelujen päättymisen jälkeen merkitsi patsaan paljastuksen voineen tapahtua jo osittain tasaantuneiden mielialojen vallitessa.

Tasavallan presidentti Kyösti Kallion puhe paljastustilaisuudessa oli sovitteleva ja kansakunnan yhtenäisyyden tarvetta korostava. Jo alle 1½ vuoden päästä alkaneessa Talvisodassa tätä yhtenäisyyttä tarvittiin ja se myös saavutettiin.

Vuosien 1939–1945 sotien veteraaneille Suomen Vapaudenpatsas on aina ollut heidän kunnioittamansa ja rakastamansa vapauden ja isänmaallisuuden symboli. Yleinen mielipide onkin alkanut mieltää patsaan myös näiden myöhempien kunniakansalaistemme muistomerkiksi.

Suomen Vapaudenpatsaalle 9.7.2023 lasketun seppeleen nauhojen teksti ”Isänmaansa vapauttajille ja saavutetun vapauden puolustajille” kertoo osaltaan tästä tulkinnan laajennuksesta.

Vuonna 1935 järjestettyyn Vapaus- ja Itsenäisyystaistelun muistomerkkikilpailuun osallistui 42 ehdotusta

År 1935 arrangerades en minnesmonumenttävling över kampen för frihet och självständighet. I tävlingen deltog 42 bidrag

Kuva: Yrjö Liipolan Taidemuseo

Kuva: Pohjanmaan museon varastokokoelmassa olevia vuoden 1935 kilpailun luonnoksia

Yrjö Liipola

Yrjö Liipola (1881–1971) kuuluu maamme merkittävimpiin sankarimuistomerkkien tekijöihin.

Vapaus sodan 1918 ja talvi- ja jatkosodan 1939–1944 uhrien ja vapauden saavuttamisen ja säilyttämisen muiston vaalimiseksi on maahamme pystytetty satoja muistomerkkejä. Liipolan varhaisimmat muistomerkit ovat jo 1920-luvulta. Liipola asui vuodesta 1904 vuoteen 1934 Unkarissa. Kotiseudullaan Koskella hän oli ollut mukana kenraalikuvernööri Nikolai Bobrikoffin asevelvollisuuksien kutsuntojen vastaisessa toiminnassa ja hänen oli pakko paeta maasta.

Taiteeseensa Liipola haki oppinsa Italiasta Firenzen taideakatemiasta ja Roomasta sekä jatko-opinnoista Berliinissä ja Pariisissa. Taitavana kuvanveistäjänä hän sai monia tilaustöitä Unkarin aristokraateilta.

Unkarissa asuessaan hän osallistui myös Suomessa järjestettyihin sankaripatsaskilpailuihin ja saavutti niissä useita voittoja:

Vuonna 1921 valmistuivat Loimaan ja Lapuan sankaripatsaat, v.1922 Kuhmoisten muistomerkki, ja v. 1923 Turussa paljastettiin vapaus sodan sankaripatsas Pyhä Yrjänä ja lohikäärme. Viron vapautustaisteluun vapaaehtoisina osallistuneiden suomalaisten kunniaksi pystytettiin muistomerkki Helsinkiin Vanhankirkon puistoon vuonna 1923. Pohjois-Karjalan maakunnallinen vapaudenpatsas Joensuussa toteutettiin myös vuonna 1923.

Yrjö Liipolan merkittävin ja suuritöisin työ sotamuistomerkkien joukossa oli Suomen Vapaudenpatsas, joka toteutettiin hänen voittaneen ideansa pohjalta 1938. Muistomerkin suuruus niin kooltaan kuin siihen koskevien odotusten osalta vaati Liipolalta suurta kykyä ottaa huomioon muiden näkemyksiä - myös vaativien vaasalaisten mielipiteitä.

Viime sotien jälkeen 1940-luvulla Liipola sai tehtäväkseen useita muistomerkkejä: Kauniaisten sankaripatsaan v. 1942 ja v. 1946 Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan kaatuneille jäsenille omistetun muistoreliefin Vanhalle ylioppiastalolle. Lapuulle Liipola teki viime sotien sankaripatsaan Vapauden enkeli -muistomerkin v. 1947. Kotikuntaansa Koskelle Liipolan sankaripatsas paljastettiin v. 1948. Samana vuonna valmistui Loimaan kaupungin sankaripatsas, jossa on Sotaanlähtö-reliefi. Myös Liedon ja Halikon sankaripatsaat valmistuivat v.1948. Perniön sankaripatsas Vapauden uhri on paljastettu v. 1950. Nurmijärven Rajamäen sankaripatsas on viimeisin Liipolan tekemistä sankaripatsaista vuodelta 1951.

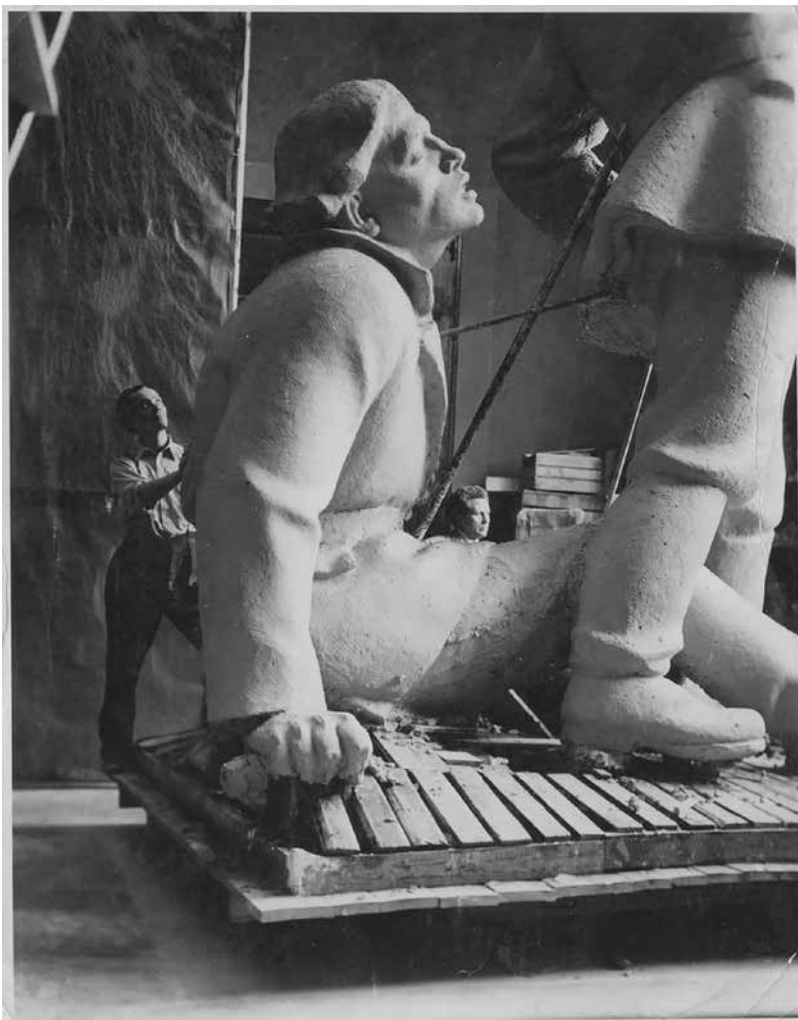
Yrjö Liipola toimi Suomen konsulina Unkarissa ja Unkarin konsulina Suomessa sekä suomensi unkarilaista kirjallisuutta.

Hän kirjoitti kaksi teosta: Aurinkoista Unkaria sekä muistelmat "Vaellusvuosiltani" 1956.

Professorin arvonimen hän sai v. 1952. Toimittuaan elämänsä pääosan kuvanveistäjänä Budapestissa ja Helsingissä hän palasi myöhäisvuosiin kotiseudulle, jonne myös lahjoitti arvokkaan taiteensa kokoelman v. 1956.

Yrjö Liipola ja vaimonsa Mara o.s. de Foerster viettivät Koskella viimeiset vuodet ostamassaan huvilassa.

Puolisot on haudattu Kosken TL hautausmaalle Ali-Liipolan sukhautaan.

Kuva: Yrjö Liipolan Taidemuseo

Suomen Vapaudenpatsaan

75-vuotisjuhlat

Taiteiden Yön sambaa 10.8. 2023.

Saman päivän 10.8. 2023 torinäkömää, Vaasan marssin avajaiset.

Torinäkymää 1.8.

Kuvat / Bilder / Photos

© Aimo Nyberg: Valokuvat ja kuvien muokkaukset / Fotografier / Photographs

Alla foton och fotoredigeringar förutom vad som anges nedan

All photos and photo edits except as noted below

© Yrjö Liipolan Taidemuseo, Koski TL / FINNA.FI
Mustavalkoiset kuvat sivuilla / Svartvita bilder på sidorna / Black and white pictures on the pages 12, 17, 21, 33, 46, 48 ja 50

Tapahtumien kuvauspäiviä / fotodatum för evenemang / event photography dates

Sivu / Sida / Page 8: Jääkäreiden kotiinpaluusta 105 vuotta, Paraatikatselmus 25.2.2023

Sivu / Sida / Page 35: Suomen Vapaudenpatsas 85 vuotta 9.7.2023. Juhlatilaisuuden seppeleenlasku

Sivu / Sida / Page 52: Suomen Vapaudenpatsas 75 vuotta 9.7.2013

Sivu / Sida / Page 53: Seppeleenlasku: Kansallinen veteraanipäivä 27.4.2019. Taustakuvan täydellinen kuunpimennys 21.1.2019

Sivu / Sida / Page 54: Taiteiden Yö -tapahtuma, 10.8. 2023 karnevaalikulkue Vaasan keskustassa

Sivu / Sida / Page 55: 10.8.2023, toritapahtumia, Vaasan Marssin avaus ym.

Sivu / Sida / Page 56: Vaasan kauppatori, 1.8.2023

Käytetyt lähteet / Källor / Source materials

- Etelä-Pohjanmaan historia, osa VII / Liisa-Maria Hakala-Zilliacus: 1938 – vapaudenpatsas, Vaasa 2006
- Yrjö Liipolan sankarimuistomerkit aikansa historian kertojina / Aira Tuomisto, Yrjö Liipolan Museosäätiö 2008
- Vaasan patsaat ja muistomerkit, Kalevi Paakki, Vaasan kaupunki 2008
- Suomen vai Saksan puolesta? Jääkäreiden tuntematon historia / Matti Lackman, Otava 2000
- Svinhufvud itsenäisyyismiehenä – SUOMEN LEIJONA / Martti Häikiö, Docendo 2017
- Gustaf Mannerheim, aristokraatti sarkatakissa, Henrik Meinander, Otava 2017

Sanoma- ja aikakauslehdet:

- Vaasa 6.3.1937 ja 9.7.1938,
- Ilkka 10.7.1938
- Uusi Suomi 10.7.1938
- Suomen Kuvalehti N:o 10 vuodelta 1920, N:o 39 vuodelta 1937, N:o 49 vuodelta 1937, N:o 28 vuodelta 1938.
- Veteranen av år 1918, Nr 2/151 December 2013

Museokäynnit ja www-sivut:

- Pohjanmaan museo, Vaasa
- Yrjö Liipolan Taidemuseo, Koski TL
- Vaasan Sotaveteraanimuseo, Vaasa
- Mannerheim-museo, Helsinki
- Wikipedia FINNA.FI

VAPAAUS, ITSENÄISYYA
FRIHET, SJÄLVSTÄNDIGHET
LIBERTY, INDEPENDENCY
Hyvin sanottu / bra sagt / well said

Suomen Vapaudenpatsas Vaasan kauppatorilla.
Kuvakirja muistomerkin symboliikasta ja allegorioista.

Finlands Frihetstastyn på Vasas salutorg.
En bilderbok om monumentets symbolik och allegorier

Finland's Statue of Liberty in Vaasa's market square.

A picture book about the symbolism and
allegories of the monument